

Pedagogische sensitiviteit, tastbaar in het onderwijs

Karin Diemel, Gaby Jacobs, Helma de Keijzer

Samenvatting van een concept artikel ten behoeve van een wetenschappelijke publicatie over de conceptualisering en operationalisering van pedagogische sensitiviteit binnen de onderwijscontext (vert. Engels).

Veel onderwijskundig onderzoek richt zich op factoren die van invloed zijn op goed onderwijs. Een pedagogisch sensitieve houding van de leraar is een factor die daar in belangrijke mate aan bijdraagt en een wezenlijk kenmerk is van leraar gedrag. In dit artikel wordt een theoretische basis van het begrip pedagogische sensitiviteit binnen de onderwijscontext gedefinieerd, verhelderd, en geconcretiseerd naar tastbare elementen in leraar gedrag. Dit kan worden ingezet in verder onderzoek om bij te dragen aan de kennis over goed leraarschap en aan de professionele ontwikkeling van leraren. In het artikel wordt aangesloten bij een kritische benadering van de huidige onderwijsontwikkelingen, waarin de leraar zich toenemend moet verantwoorden vanuit kennis over de uitvoer van evidence based en gestandaardiseerde procedures in de didactische afstemming op leerlingen en hun leerbehoeften. Dit krijgt extra nadruk in het Nederlands beleid van passend onderwijs als wijze om tegemoet te komen aan verschillen tussen leerlingen en afstemming op afwijkende onderwijsbehoeften. De focus in dit artikel ligt op het voortdurend onvoorspelbare dat zich voordoet tussen leraren en leerlingen in klassen en scholen. In pedagogisch-didactische interacties tussen leerlingen en leraren speelt een diversiteit van factoren en belangen die het handelen van leraren en procedures beïnvloeden. Kenmerkend is dat leraren hierbij in 'split seconds' een balans tussen bijvoorbeeld het belang van de leerling, de medeleerlingen, de programma eisen, het eigen perspectief en waarden en normen zoeken. Dit doet een beroep op de pedagogische sensitiviteit van leraren. Pedagogische sensitiviteit wordt omschreven als de gevoeligheid van een opvoeder om signalen bij kinderen/jongeren waar te nemen, de emotionele en opvoedkundige betekenis daarvan te plaatsen en in te schatten van wat in een pedagogische relatie nodig en verantwoord is.

In het artikel wordt na de definiëring en contextualiseren van pedagogische sensitiviteit ingegaan op de inbedding van pedagogische sensitiviteit in verschillende maatschappelijke domeinen en worden bestaande opvattingen over pedagogische sensitiviteit verkend: pedagogische sensitiviteit als belichaamde kennis, pedagogische sensitiviteit binnen de psychologie als aspect van interpersoonlijke sensitiviteit, interpersoonlijke sensitiviteit binnen zorg en onderwijs als professionele kwaliteit, pedagogische sensitiviteit als aanwezig zijn in het hier en nu, pedagogische sensitiviteit en vroegkinderlijke ontwikkeling als ontwikkelingsvoorwaarde, pedagogische sensitiviteit als moreel handelen en bedachtzaam vormen. Tenslotte wordt van hieruit in het artikel een theoretisch framework geboden ten behoeve van de operationalisering en verder onderzoek binnen de onderwijscontext.